BRIGGEN Tre Kronor BLADET

Dubbelnummer 3/4 • Hösten/Vintern 2014

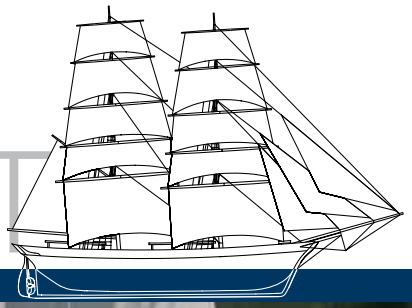

Så här vill vi inte ha Östersjön!

Algblomning i Östersjön den 12 juli 2014 fotograferat från Tre Kronor af Stockholms storröjel.
Foto: Filip Eliasson

Oro i landet och ombord – men det finns ljuspunkter!

När jag skriver det här har det just blivit klart att det blir nyval i vår, och det politiska läget i landet är ostadigt. Även på briggen har vi en orolig situation, men samtidigt har vi mycket att glädjas åt:

***

– Sommarens seglingar har varit mycket lyckade. *Tre Kronor af Stockholm* har besökt en rad hamnar längs Östersjöns kuster, både i söder och i norr. Vi har seglat med elever och ungdomar från olika bakgrunder och miljöer – något som både vi och de har haft stor glädje av. Vårt ungdomsarbete är numera så välkänt och uppskattat att en del stiftelser ger oss bidrag till elevseglingarna i förskott, innan vi ens har ansökt om dem. Och just detta: Att segla med ungdomar, att föra det maritima kulturarvet vidare och att verka för miljön i vårt sköra innanhav – det var de viktigaste målen när fartygsbygget började.

Foto: Per Björkdahl

***

Jag vill här passa på att tacka de som gjort våra ungdomsseglingar möjliga: **Våra föreningsmedlemmar, Gålöstiftelsen, Henrik Granholms Stiftelse, Jacob Wallenbergs Stiftelse, Salén Charity Trust, Stockholms Grosshandelssocietet, Föreningen sjömanshem i utländska hamnar, Stiftelsen Stockholms sjömanshem, Abraham Rydbergs stiftelse, Svenska Frimurare Orden, S:t Andreaslogen Den Nordiska Cirkeln.**

***

– Vi har många engagerade medlemmar som arbetar som volontärer, både som besättning och med underhåll och Öppet skepp. Eftersom fartyget nu börjar bli lite slitet kommer vi troligen att behöva förstärka våra underhållsgrupper framöver. Du som vill vara med och hjälpa till kan mejla foreningen@briggentrekronor.se.

***

Men formerna för fartygets fortsatta verksamhet är fortfarande mycket osäkra. Att bilda en stiftelse som tar över verksamheten Initiativet Hållbara Hav har varit en strategi som bolaget och föreningen samverkat kring och undersökt möjligheterna för. Men hur det ska gå till, var ansvaret för fartygets drift och underhåll ska ligga, och hur våra verksamheter ska finansieras är långt ifrån klarlagt ännu. Vi hoppas på att kunna lämna klarare besked om läget på det informationsmöte som ska hållas den 16 december.

***

Nästa år, 2015, firar vi att det har gått tio år sedan sjösättningen. Som jag nämnde tidigare börjar det märkas här och var på vår välbyggda brigg att hon har seglat i åtta säsonger. Bland annat skulle vi behöva några nya segel, och de är inte gratis! Så om du funderar på vad du ska göra med alla dina pengar, lägg gärna till några extra hundralappar när du betalar din medlemsavgift – pengarna går oavkortat till nya segel till din favoritbrigg!
En god jul, ett gott nytt år och en kommande härlig seglingssommar önskar jag er alla!

Rolf Wigström, *Ordförande, Föreningen Briggen Tre Kronor*

BRIGGEN TRE KRONOR

Briggenbladet ges ut av Föreningen Briggen Tre Kronor • Ansvarig utgivare Per Björkdahl • E-post bladet@briggentrekronor.se • www.briggentrekronor.se • Telefon 08-545 024 10 • Fax 08-545 024 11 • Plusgiro 87 36 63-9 • Örlogsvägen 11 • Kastellholmen • 111 49 Stockholm • Tryck Åtta.45 Tryckeri AB

Citera oss gärna men ange källan! Copyright respektive skribenter och fotografer. Text- och bildmaterial är tillhandahållna ideellt. Redaktionen förbehåller sig rätten att refusera eller redigera i textbidrag. Briggenbladet produceras med miljövänligast tänkbara teknik. Tryckeriet är Svanenmärkt och FSC-certifierat (Forest Stewardship Council).

Upprop från aktiva föreningsmedlemmar

Foto: Per Björkdahl

Under första helgen i november samlades en grupp på ca 20 aktiva volontärer ombord på *Tre Kronor* för en volontärsegling. Syftet var att vi under seglingen skulle diskutera hur vi som medlemmar ser på föreningens roll vid bildandet av en stiftelse. Föreningens ordförande Rolf Wigström förklarade bakgrunden för oss och berättade också att bolaget har för avsikt att skapa en stiftelse med namnet Hållbara Hav. Vi som närvarade på mötet ansåg dock att eftersom det redan finns en organisation runt Initiativet Hållbara Hav blir det en konflikt om man skulle döpa stiftelsen till just Hållbara Hav, då fokus då naturligt kan hamna på denna verksamhet. I stället föreslog vi att stiftelsen bör heta Stiftelsen Briggen Tre Kronor. Nedan följer ett utdrag av den text som formulerades av de volontärer som var med ombord på *Tre Kronor* söndagen den andra november.

”Hela syftet med Briggen Tre Kronor AB är att driva och underhålla fartyget *Tre Kronor af Stockholm*. Ur detta har Initiativet Hållbara hav fötts i syfte att stärka och ge innehåll till *Tre Kronors* verksamhet samt underlätta donationer till företaget. När det nu diskuteras att skapa en stiftelse i anslutning till verksamheten är det av allra största vikt att vi kommer ihåg att kärnverksamheten faktiskt är fartyget *Tre Kronor* och dess drift.

Vi tycker att stiftelsen ska heta **Stiftelsen Briggen Tre Kronor** och inte Initiativet Hållbara Hav, då projektet Hållbara Hav bara är en del av de olika verksamheter Briggen Tre Kronor jobbar med. Det är till fartyget *Tre Kronor* och dess drift det har lånats pengar från början och den lättnad en stiftelse skulle innebära i form av avskrivning av lån ska tillfalla den verksamhet långivarna från början har lånat ut pengar till. Ska Hållbara Hav och fartyget finnas inom samma ram, nu då i stiftelseform, måste fartyget vara det viktigaste och överordnade i denna stiftelse. Det är för fartyget *Tre Kronor* hela verksamheten finns och det är för fartyget den ska fortsätta leva.

Organisationen, stiftelse eller inte, måste i sin urkund formulera att den ska drivas med syfte att bevara, hålla i skick och driva fartyget *Tre Kronor* som ett aktivt seglande fartyg. *Tre Kronor* är idag världsunik i sin verksamhet då hon dagligen seglas till sin fulla potential. Genom detta håller vi liv i en månghundraårig traderad kunskap som annars snart är utdöd, här kan man verkligen tala om ett levande kulturarv av sjöfartshistorien. Inom ramarna för den framtida stiftelsens verksamhet måste detta ovillkorligen tillvaratas men här ska även finnas möjlighet för fokus på andra värden, så som Östersjöns miljö, utbildning av ungdomar och dylikt.

Vi är rädda för att stiftelsen har diskuteras alltför länge med fokus på Initiativet Hållbara Hav och att de företag som har sagt sig vara villiga att gå in med nya pengar om en stiftelse bildas inte har informerats om att det kan finnas alternativ. Detta alternativ ska ha fartyget i fokus och inte en miljöorganisation.”

Sammanfattat av Amanda Högdén

Undertecknat av: *Amanda Högdén, Göran Ekström, John Larsson, Martin Toomingas, Björn Mellström, Anita Fagerlund, Björn Källrot, Åke Nyberg, Peter Arehag, Lars Olvång, Allan Toomingas, Sven Olsson, Jan Jäberg, Sven Erik Eriksson, Hans Gunnar Överengen, Bengt-Arne Dagnell, Lars Backer, Anders Ljungberg, Gunnar Lund.*

Kallelse till

Informationsmöte

Tisdagen den 16/12 klockan 18:00 i Kolskjulet.

Föreningsstyrelsen informerar om planerna för bildandet av en stiftelse för Initiativet Hållbara Hav.

Välkomna!

Våra Östersjö-ambassadörer

Foto: Sture Haglund

I år har ett femtiotal ungdomar seglat som Östersjöambassadörer på *Tre Kronor*. De allra flesta kommer från Marina läroverkets utbildningar men vi har även haft en mindre grupp deltagare från Gotland ombord. Bland dessa fanns även några ungdomar som kommit som ensamma flyktingar från olika delar av världen. Det har varit en värdefull erfarenhet att få träffa dessa ungdomar och se hur de verkligen ansträngt sig för att bli en del av Sverige och livet ombord på *Tre Kronor*.

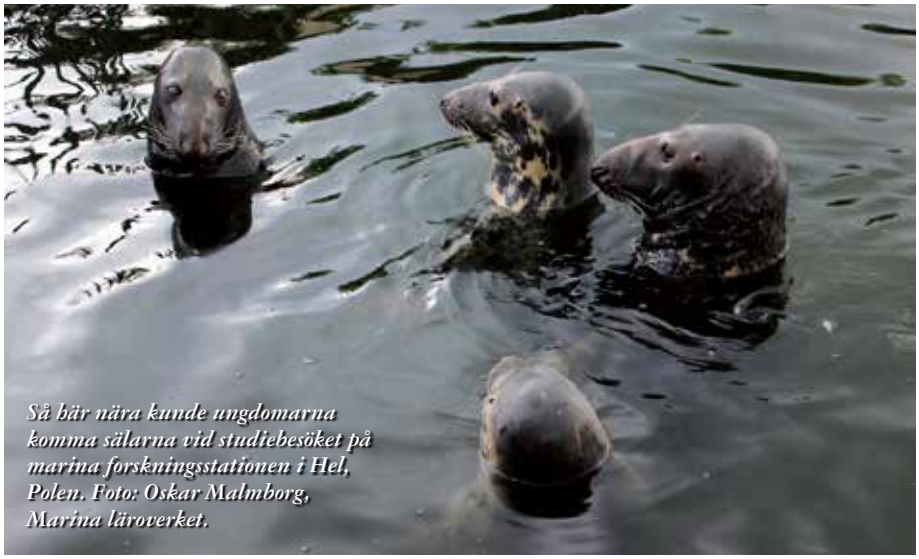

Så här nära kunde ungdomarna komma sälarna vid studiebesöket på marina forskningsstationen i Hel, Polen. Foto: Oskar Malmborg, Marina läroverket.

För ungdomarna från Marina läroverket har seglingen varit en del i deras praktik och de har ägnat en hel del tid åt att lära sig segling och sjömanskap ombord. Samtidigt har de också haft med sig egna projekt från skolan om Östersjöns miljö med utgångspunkt från innehållet i Hållbara Havs miljöutställning ”Etta med kök”. I hamnarna har de också deltagit i arbetet med att ta hand om och guida besökare i utställningen. Hela innehållet i utställningen finns att se på www.hallbarahav.nu.

Under resan har de också fått möjlighet att få veta mer om hur miljöarbetet bedrivs på de olika orterna som vi besökt. Det har varit allt från studiebesök på sopsorteringsanläggning till tumlarsafari och besök på marina forskningsstationer. Några exempel hittar du här i Briggenbladet och mer material och filmer finns på www.hallbarahav.nu.

Marina forskningsstationen Hel

Utanför Sveriges gränser kan det ibland vara svårt att organisera studiebesök, men tack vare den kontakt vi fick med professor Krzysztof Skora och hans medarbetare under tumlarsafarin i Helsingborg kunde vi ordna ett fint besök på forskningsstationen Hel under *Tre Kronors* besök i Gdynia. Hel är Polens enda marina forskningsstation och här arbetar man med de flesta frågor som rör Östersjön. Tumlare och sälar är två viktiga områden där man ligger långt framme. Här fick ungdomarna en guidning på stationen samt tillfälle att besöka bassängerna med sälar.

Miljötänk och stadsplanering i Kalmar

Kalmar kommun ställde upp med mycket information om hur man arbetar med miljöfrågan på olika plan. En intressant del är den elbilspool som staden etablerat. Elbilarna

används av de anställda under dagtid men kan hyras av allmänheten på kvällar och helger. Rening av dagvatten sker numera via en mycket vacker damm mitt i staden och man fick också en ordentlig genomgång av hur man arbetar aktivt med stadsplaneringen för att åstadkomma bättre förutsättningar för cyklisterna i staden.

Simrishamn, Sveriges största fiskehamn

Simrishamn är Sveriges största fiskehamn om man räknar på värdet av den fisk som landas där. Totalt omsätter fiskenäringen 285 miljoner i Simrishamn och ca 350 personer är anställda inom olika näringar som har med fisket att göra. Fisket omgärdas idag av en stor mängd regelverk och det är ett omfattande arbete att kontrollera att regler och kvoter följs. För denna kontroll svarar Havs- och vattenmyndigheten och Björn Stührenberg som bjöd in våra ungdomar till myndighetens lokaler där han berättade om deras viktiga verksamhet.

Sopåtervinning i Karlshamn

En av de viktigaste åtgärderna inom miljöarbetet är sopsortering och återvinning. Där är Sverige idag världsledande. En av kommunerna i framkant är Karlshamn och nyligen invigdes en helt ny anläggning för framställning av biogas från hushållsavfall. Anläggningen är den första i Skandinavien för torrötning av hushållsavfall. Den drivs av VMAB som bjöd in till en rundtur på anläggningen och gav en inblick i vad som ingår i modern sophantering.

Späckat program i Helsingborg

I Helsingborg fick vi möjlighet att följa med forskningsfartyget *Sabella* och ta prover från hård- och mjukbotten i Öresund. Företaget Kemira som tillverkar kemikalier för vattenrening bjöd på ett föredrag om sin verksamhet och om hur man numera arbetar aktivt för att integrera flera olika företag som kan ta vara på restprodukter och spillvärme från varandras verksamheter.

Helsingborgs kommun satsar stort på att utbilda skolungdomar i miljökunskap och man har byggt upp en unik verksamhet som heter Miljöverkstan med interaktiva utställningar, rollspel och mycket bra information som vi också fick ta del av.

Som avslutning gjorde vi en tumlarsafari till Kullaberg där Mats Amundin från Kolmården deltog och berättade om dessa fantastiska djur som vi även kan hitta i Östersjön. Vi hade också med oss två polska forskare som spelade in ljuden från tumlarna.

Umeå marina forskningsstation

På vägen från Örnsköldsvik till Vasa gjordes ett besök i Norrbyskär och Umeå marina forskningsstation. Våra passagerare och ungdomar fick en rundvandring på stationen och en genomgång av verksamheten. På stationen görs en rad olika biologiska och kemiska provtagningar och analyser. Här finns även en av Europas modernaste så kallade mesokosmanläggningar. Den består av fem meter höga plaströr där man med stor noggrannhet kan kontrollera temperaturen och ljusförhållanden och på det viset simulera förhållanden på olika djup. ■

/Sture Haglund

Foto: Per Björkdahl

Tre Kronor af Stockholm och Initiativet Hållbara Hav blir väldigt ofta uppmärksammat av lokala media. Här ovan blir Tilde Björkman från Marina läroverket intervjuvad i Gdynia av TV-kanalen TVP:s lokala team.

Många av ungdomarna har fått känna av ömma och röda handflator – en vanlig åkomma ombord.

Studiebesök på Umeå marina forskningsstation i Norrbyskär.

En av sommarens grupper med ungdomar från Marina läroverket. Här samlade vid miljöutställningen på kajen i Helsingborg.

Säsongen 2014 i bild

För ledsegel under Ölandsbron, 24:e juli. Foto: Filip Eliasson

Till ankars utanför Odinsholm på estniska Osmussaare, 27:e juni.
Foto: Josef Huld

Tre Kronor under den årliga dockningen i Västra dockan på Beckholmen. Båtsman Filip Eliasson trycker in fett i propellern. 14:e oktober.
Foto: Besättningen

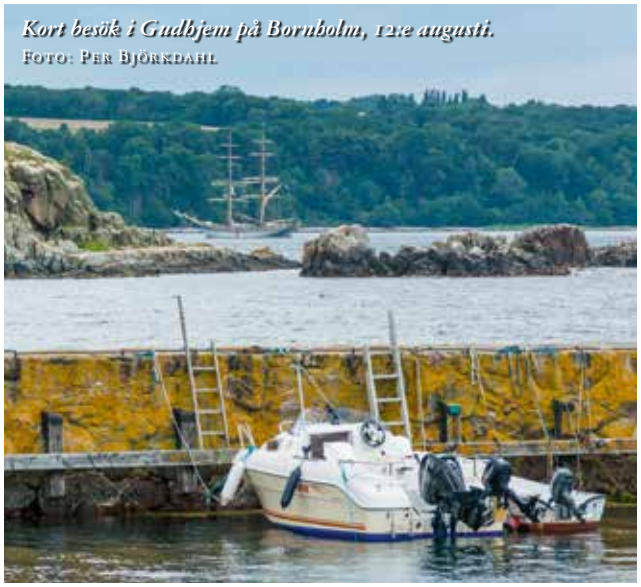

Kort besök i Gudhjem på Bornholm, 12:e augusti.
Foto: Per Björkdahl

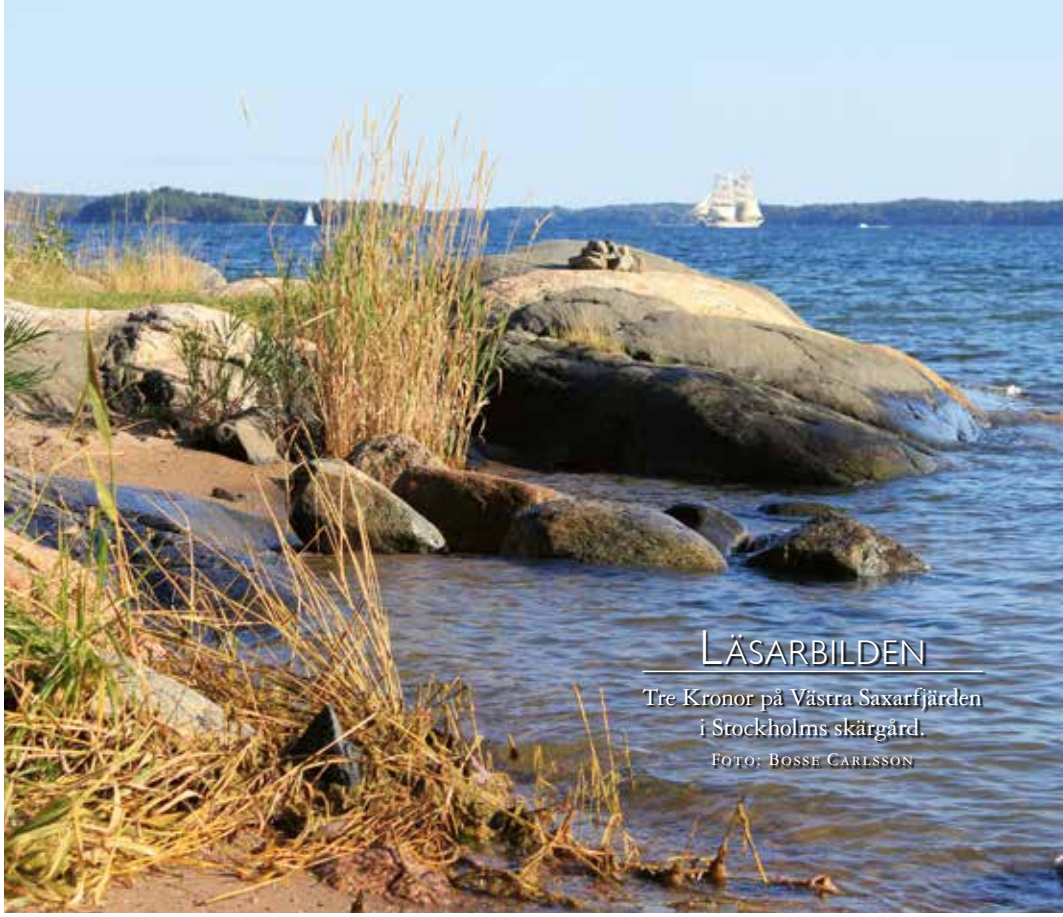

Läsarbilden

Tre Kronor på Västra Saxarfjärden i Stockholms skärgård.
Foto: Bosse Carlsson

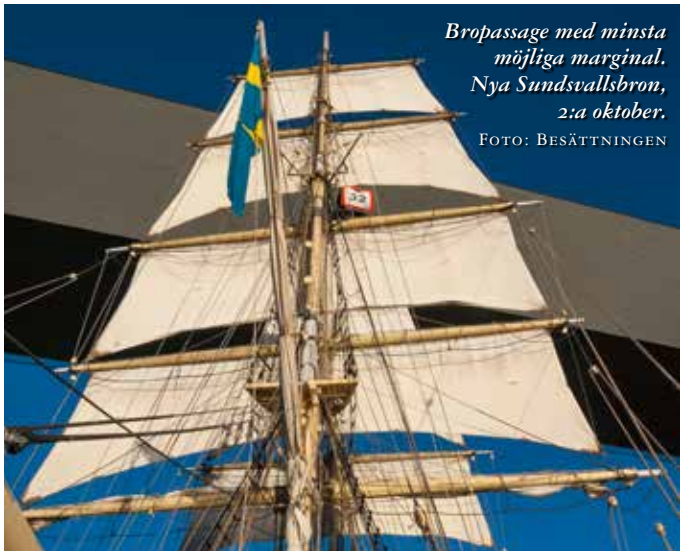

Bropassage med minsta möjliga marginal. Nya Sundsvallsbron, 2:a oktober. Foto: Besättningen

Fullmåne och elever till väders för beslagning av storen. 13:e augusti, klockan 04:51. Foto: Per Björkdahl

Örn- och sälsafari – lika lyckat som tidigare år, 30- 31 oktober. Foto: Besättningen

Östersjön – Blir det bättre eller sämre?

Sedan vi startade Initiativet Hållbara Hav 2011 har vi försökt belysa så många av Östersjöns miljöfrågor som möjligt. En viktig och berättigad fråga som ställs allt oftare har varit ”Blir det bättre eller sämre?”

I årets seminarium gav vi fyra forskare uppdraget att besvara frågan för områdena övergödning, fiske, kemikalier och fågelliv. Eftersom frågan är komplex och svaret beror på vilket område man talar om så finns det inte något entydigt svar. Det finns exempel på både positiva och negativa trender inom samtliga områden men den ökande kunskapen och insikten gör ändå att vi har skäl att hysa hopp om en bättre framtid för Östersjön. Seminariet genomfördes i närvaro av Kronprinsessan Viktoria.

Detta är bara korta referat av vad som avhandlades. Seminariet i sin helhet direktsändes i SVT och finns att se på SVT-play samt på Hållbara Havs egen hemsida www.hallbarahav.nu. Där hittar du också intervjuer med deltagarna.

/Sture Haglund

Övergödning

Bo Gustafsson,
Docent, Östersjöcentrum,
Stockholms universitet.

Bakgrunden till övergödningssituationen ligger till stor del i hur vi idag använder våra landarealer. Från början av 1900-talet har möjligheten att framställa kvävegödsel på konstgjord väg inneburit att mer kväve tillförs marken än vad vi tar ut igenom våra skördar.

Detta har medfört att mer kväve har läckt ut från våra marker och hamnat i Östersjön. Från 50-talet fram till 80-talet hade vi en närmast explosiv utveckling men därefter har utsläppen faktiskt börjat minska.

Effekten av övergödningen har blivit att blåstångssamhällen ersatts av fintrådiga alger, ålgräsängar har dött och algblomningar grumlar vattnet.

Överstatlighet del av lösningen

Helcom, som innefattar samtliga nio östersjöstater, har tagit fram en rad rekommendationer som man räknar med kommer att återställa Östersjön. Det kommer att ta tid men de barn som växer upp nu kan se fram

emot att få uppleva ett betydligt friskare Östersjön i takt med att detta genomförs.

Polen och Danmark

Det land som släpper ut mest kväve är idag Polen, vilket bland annat hänger samman med deras stora befolkning. Utvecklingen pekar dock på en ökad användning av kvävegödsel vilket oroar. Danmark som är en mycket stor producent av livsmedel vidtog redan för 20 år sedan kraftfulla åtgärder för att minska kväveutsläppen och har haft en minskande trend sedan dess. Samma sak gäller även för fosfor.

Kött och biobränsle

Två viktiga trender som påverkar kväveutsläppen är en kraftigt ökad köttproduktion samt odling av majs till foder och biobränslen. Risken finns att dessa trender kan motverka arbetet med att rädda Östersjön. Samtidigt pågår en intensiv utveckling av metoder för att minska läckagen från våra jordbruk.

Blir det bättre eller sämre

Trenden de senaste åren med ökande ytor av syrebrist leder till att mer fosfor frisläpps ur bottensedimenten men förhoppningsvis kan de minskade utsläppen från land i kombination med lyckosamma väderförhållanden leda till att vi kan se en förbättring under de kommande åren. Lokalt kan vi redan se sådana tecken.

Paneldiskussion

Panelen diskuterade bland annat värdet av att köpa ekologiskt, vikten av att driva på så att de åtgärder som beslutats på ett övergripande plan verkligen implementeras, medias roll att beskriva verkligheten och att se till så att politiker verkligen gör sitt.

Musselodling togs även upp som ett sätt att skörda fosfor och näring från havet som sedan kan användas för ekologisk uppfödning av kyckling och där gödseln sedan kan användas på åkrarna. Mer finns att höra på www.hallbarahav.nu. ■

Fisket i Östersjön

Joakim Hjelm, Forskare, SLU/
Havsfiskelaboratoriet i Lysekil

Fisket är ett av många problemområden för Östersjön. Samtidigt är det ett område där man relativt snabbt kan få konkreta resultat förutsatt att man vidtar rätt åtgärder. Joakim valde att inrikta sin presentation på torsken. I Östersjöns näringsväv ingår torsk, strömming och skarpsill tillsammans med djurplankton, växtplankton och andra frilevande djur i vattnet. Påverkan på olika arter har även stor inverkan på övriga delar av näringsväven.

Mängden näringsämnen påverkar tillväxten av växtplankton vilket ger återverkningar på djurplankton som är födan för skarpsillen vars yngel i sin tur är föda åt torsken. Samtidigt finns det också en kedja åt andra hållet. En utfiskning av torsk leder till att skarpsillen ökar. Detta innebär i sin tur att mängden djurplankton minskar vilket leder till att mängden växtplankton ökar och ger upphov till algblomningar. Hur vi förvaltar torskbeståndet har alltså inverkan på övergödningens effekter i Östersjön.

Förändringar i utbredning

Sedan 80-talet har det skett en del stora förändringar i utbredningarna av de olika fiskarterna. Torsken har i stort sett försvunnit från de norra delarna av Östersjön medan skarpsillen i stället ökat kraftigt här. Samtidigt har skarpsillen i de norra delarna blivit mycket magrare vilket inte är fallet i de södra delarna.

Det har också skett en förändring i torskbestånden där antalet har ökat de senaste åren samtidigt som storleken minskat. En

torsk på åtta år som förr vägde 5-6 kilo väger i dag under 2 kilo. Man kan säga att det utvecklats ett tusenbrödrabestånd med stora mängder mycket små fiskar.

Från 2015 införs nya regler för landning av fångster. Då måste man ta iland allt som man fångar, men man får bara betalt för de fiskar som är över en minimistorlek, samtidigt som hela fångsten kommer att räknas in i kvoten. Risken finns att det kommer att innebära att fler fiskare kastar småfisken överbord i smyg.

Mycket kunskap

De senaste tio åren har vi lärt oss enormt mycket om hur Östersjön fungerar. Det gör att vi numera har en mycket bättre möjlighet att förstå hur vi ska förvalta Östersjön i framtiden och detta ger trots allt gott hopp om en bättre framtid för Östersjöns fiskbestånd.

Nytt tänk för konsumenterna

Under den efterföljande paneldiskussionen avhandlades bland annat tanken att vi som konsumenter måste ändra vår syn på vad vi köper. Kan vi tänka oss att köpa fisk av mindre storlek skulle det innebära att en större del av den fångst som idag kasseras, på grund av storleken, skulle kunna hamna på våra tallrikar i stället. ■

Fågellivet

Martin Green,
Fil. doktor, Lunds universitet

Frågan om det blir bättre eller sämre för fåglarna är inte så lätt att svara på. Tittar man på statistiken för Sverige och Finland de senaste 30 åren har vi haft en nedgång för ungefär hälften av de undersökta arterna, och en ökning för omkring 40 procent. Resten ligger relativt stabilt. Att populationerna ändras är helt normalt och inget som man i sig behöver bekymra sig för. Däremot bör man vara vaksam om man registrerar stora förändringar på kort tid.

Visar hur Östersjön mår

Fåglar är på många sätt bra indikatorer på tillståndet i Östersjön. Tillgången på mat avgör vilka fåglar som ökar och minskar. De

senaste åren har vi kunnat se en ökning av de arter som lever på växter och fisk. De som minskat är i huvudsak fågelarter som lever på ryggradslösa djur som musslor och andra småkryp.

Ejdern

Ejdern är en fågel som varierat kraftigt under 1900-talet. Fram till mitten av 80-talet ökade stammen kraftigt. Därefter började beståndet minska. En intressant iakttagelse är att ejderbeståndet följer kurvan för kvävetillförseln till Östersjön.

De senaste åren har dock nedgången varit mycket kraftigare än tidigare. Fortfarande är beståndet större än i början av 1900-talet men det som oroar är att ejdern numera nästan inte lyckas få fram några ungar.

Havsörnen

Förföljelse och miljögifter var nära att slå ut stammen, men stödutfodring med rent kött och minskning av miljögifter har gjort att vi nu har ett mycket starkt bestånd. Dock har det på senare år börjat dyka upp missbildade foster och rötägg, vilket man misstänker beror på att gamla slambankar börjat släppa ifrån sig gifter.

Helhetssyn krävs

För att skydda våra fågelbestånd hjälper inte specifika räddningsinsatser för de olika arterna. Det som krävs är att vi gör insatser för att begränsa övergödning, giftbelastning och överfiske i hela Östersjön. Det är först med ett friskt Östersjön som vi kan skydda fågellivet. Huruvida det blir bättre eller sämre går inte att ge ett entydigt svar på.

Panelen

Panelen tog också upp problemet med plast som fåglarna får i sig och som samlas i deras magsäckar. Blyhagel är också ett problem där fåglar dels skadeskjuts dels får i sig blyhagel när de äter. ■

Initiativet
HållbaraHav
– Östersjön

Läs mer om seminariet – Kemikalier ▶

Kemikalier

Anna Beronius
Doktor i medicinsk vetenskap,
Stockholms universitet
(Institutionen för Tillämpad
Miljövetenskap)

Kemikalier finns överallt. De gör våra liv säkrare, hållbarare, snyggare och räddar till och med liv. De senaste decennierna har vi sett en ökad produktion av kemikalier vilket till slut även leder till ökade utsläpp.

Gamla gifter minskar

Många traditionella miljögifter som dioxiner, PCB, DDT och bly har vi lyckats stoppa och där ser vi sjunkande halter, även om de fortfarande är för höga på många håll. Däremot fortsätter perfluorerade ämnen att öka och kadmium och kvicksilver visar inte någon tydlig nedgång.

Liten koll på nya gifter

I vårt moderna samhälle använder vi mellan 30 000 och 50 000 kemikalier. De flesta av dessa har vi väldigt lite kunskap om. Av dessa är det bara drygt 300 som vi har analyser för och då är det i första hand dioxiner, PCB, DDT och bly som man letar efter.

Effekter på lång sikt

Tidigare var det i första hand de akuta effekterna som vi var medvetna om och som vi observerade. Idag vet vi att många av våra nya kemikalier och nanomaterial kan ha effekter som bara visar sig efter lång tids exponering. Flera nya ämnen har också uppvisat hormonstörande effekter. Foster och barn är särskilt känsliga eftersom hormonella processer är involverade i uppbyggnaden av våra organ och styrning av de flesta processer i kroppen. De skador som uppstår i barndomen får man sedan leva med resten av livet. Man hittar idag störningar hos både människor och djur som man tror kommer av exponering för hormonstörande ämnen. Det finns en tydlig ökning av hormonrelaterad bröst- och testikelcancer i Europa de senaste decennierna men det är inte möjligt att påvisa exakt vilka ämnen som orsakar detta. När man blandar olika kemikalier kan man också få andra effekter än om man bara utsätts för enstaka ämnen.

Försiktighetsprincipen

Eftersom vi saknar ordentlig kunskap om många kemikalier bör man i görligaste mån undvika de ämnen man inte är säker på och istället använda de som man vet är oskadliga. Detta är också vad lagstiftningen föreskriver.

Rekommendationer till barnfamiljer

Annas rekommendationer till barnfamiljer är att handla ekologiskt och parfymfritt samt att städa ordentligt. Damm har nämligen förmåga att binda miljögifter.

Paneldiskussion

Panelen poängterade vikten av att stoppa utsläppen tidigt i kedjan. Att ta hand om det vid källan är billigare än att försöka rena i efterhand. Man måste också kunna ta beslut om att förbjuda grupper av ämnen. Nu ersätts ofta ett förbjudet ämne av ett liknande ur samma grupp.

Vi har tidigare lyckats stoppa utsläpp av gifter och det finns gott hopp om att vi ska kunna hantera situationen även i framtiden. ■

Initiativet
HållbaraHav
– Östersjön

◀ *Representanter från samtliga riksdagspartiers ungdomsförbund medverkade i en paneldiskussion om Östersjön ledd av Folke Rydén.*

Mattias Klum berättar om sitt miljöengagemang under mingel ombord på Tre Kronor.

Hållbara Hav i Almedalen

Ett av sommarens stora event var som alltid Almedalsveckan.

I samarbete med Stockholms universitet, Mistra Pharma, Trossa, Läkemedelsverket, Kemikalieinspektionen och Östersjöcentrum genomförde vi en serie seminarier om kemikalier i vår närmiljö som kan påverka såväl oss själva som Östersjön. Det handlade om läkemedel och kosmetika, kemikalier i vår mat och om de leksaker som vi köper till våra barn. Dessutom genomförde Volkswagen en serie egna miljöseminarier där man bland annat berättade om hur man kan framställa ”biogas” med hjälp av el från vindkraftverk. De hade också engagerat Mattias Klum som visade sina vackra bilder i salongen och berättade om sitt miljöengagemang.

På www.hallbarahav.nu hittar du länkar till de olika seminarierna och presentationerna. ■

/Sture Haglund

Miljöutställningen ”Etta med kök” och Tre Kronor af Stockholm

Initiativet Hållbara Havs Sverigeturné

Initiativet Hållbara Havs nya miljöutställning ”Etta med kök” har under säsongen juli – oktober visats tillsammans med briggen *Tre Kronor* i ett stort antal städer från södra till norra Sverige. Som vid tidigare turné har mängder av besökare tagit del av miljöutställningen, gått tipsrunda samt bokat sig för seglingar. I ett flertal av städerna skapades även attraktiva event med kommunen och i samarbeten med skolorna arrangerades visningar av miljöutställningen samt *Tre Kronor*.

Tre Kronor af Stockholm anländer och Simrishamn tar emot med stil. Musikkår och massor med folk på kajen.

Den mediala uppmärksamheten var mycket god även i år och medförde intervjuer, artiklar och filmer i ett stort antal tidningar och sociala mediekanaler vilket bidrog till målet med turnén – att sätta fokus på vårt innanhavs situation och visa på sambanden samt vad vi alla kan göra redan i våra hem, för att minska fortsatt negativ påverkan på Östersjön.

Miljöutställningen förhandsvisades under båtmässan Allt för Sjön i mars och invigdes av dåvarande miljöminister Lena Ek under Almedalsveckan, där vi även arrangerade seminarier och samlade samtliga politiska ungdomsförbunds representanter för att diskutera Östersjöns framtid.

Muskkår och tumlarsafari

Efter Almedalen startade turnén i södra Sverige och Hållbara Hav begav sig till Oxelösund. Miljöutställningen placerades denna gång mitt på Järntorget i Oxelösunds centrum och ett minitåg transporterade besökarna till *Tre Kronor* i Fiskehamnen. Därefter seglade vi till Karlshamn och det hölls ett intressant seminarium i samarbete med kommunen, Blekinge Arkipelag, Länsstyrelsen och VMAB. I Simrishamn välkomnades med musik av Simrishamns musikkår samt tal av kommundirektören. I nästa stad, Helsingborg, arrangerades, tillsammans med kommunen, ett seminarium om marina reservat och tumlarsafaris under ledning av Kolmårdens expert Mats Amundin. Som sista stad besöktes Kalmar där Hållbara Hav under en hel vecka, tillsammans med Linnéuniversitet och Kalmar kommun, medverkade under Hållbarhetsdagarna och Iron Man.

Den 10 september var Hållbara Hav åter i Stockholm för årets stora Hållbara Havseminarium ”Blir det bättre eller sämre”, i närvaro av HKH Kronprinsessan Victoria. Vi visade miljöutställningen för Kronprinsessan med stab och alla inbjudna gäster. De främsta experterna presenterade de senaste forskningsrönen om övergödning, kemikalier, fiske samt fågellivet och SVT direktsände.

Norrlandsturné

Första svenska hamnen vi besökte i norra Sverige var Örnsköldsvik. Tillsammans med kommunen och i samband med Havsmiljökonferensen HAV14 arrangerades seminarier där Hållbara Hav medverkade. I nästa stad, Sundsvall, genomfördes en uppskattad segling tillsammans med Sundsvalls kommun och hela regionens representanter för besöksnäringen. Med mycket liten marginal klarade vi att segla in *Tre Kronor* under den nya och omtalade bron i Sundsvall, som med sin relativt låga höjd begränsat möjligheten för en del större fartyg att besöka den inre delen av hamnen. Som sista stad besöktes Gävle där vi i samarbete med Gävle kommun, utöver vår utställning arrangerade aktiviteter på kajen med bland annat tävlingar, energirådgivning och information om sopsortering.

Under sommaren besökte Hållbara Hav och briggen *Tre Kronor* även Helsingfors, S:t Petersburg (för huvudroll i Scarlet Sails), Tallinn, Rostock, Gdynia, Vasa samt gjorde några kortare stopp i städer längs vägen.

Även i år har Hållbara Hav och *Tre Kronor*, på uppdrag av Stockholms universitet, utfört det mycket viktiga uppdraget att ta vattenprover på utvalda platser runt hela Östersjön. Då proverna har analyserats och rapporten är klar publiceras resultaten på Hållbara Havs webbplats. Ett annat spännande projekt där Hållbara Hav och *Tre Kronor* medverkat är Teknikmarknads kartering av havsbotten i Oxelösund. Projektet har till syfte att minska övergödningen i Östersjön.

Nu startar planeringen inför 2015 och arbetet med en ny ruttplan för Hållbara Havs Sverigeturné. ■

/Sture Haglund

Efter invigningen av miljöutställningen i Almedalen samtalade miljöminister Lena Ek med Magnus Breitholtz och Tina Elfwin från Stockholms universitet och Östersjöcentrum om Östersjöns problem och vad vi gör åt det.

Seglats till östligt grannland

Briggen *Tre Kronor af Stockholm* var inbjuden till att vara huvudattraktion under årets festival, **Tallinn Maritime Days,** den 18-20 juli. Seglingen blev tillgänglig för gäster med kort varsel i och med att den planerade elevseglingen fått utgå på grund av att flera av dem kom från länder utanför EU och inte hade id-handlingar för att få lämna svenskt territorium.

Vi var om jag räknat rätt elva gäster och några personer i besättningen som mönstrade på i Stavsnäs under tisdag eftermiddag, med avfärd 20.00.

Norrut för sydvästlig vind

Seglingen startade i svag sydvästlig vind och kapten Allan Palmer valde att gå för segel genom skärgården norrut. Vi gled genom sommarnatten i 3-4 knop, för att gå ut i öppet hav i höjd med Söderarm. På morgonsidan vred vinden till västlig, alltså helt rätt vind för överfarten och vi seglade under onsdagen med 7-9 knop i gassande sol.

Vinden och riktningen var nästan för bra, varför vi närmade oss estländska kusten redan mot onsdagskvällen. Planen var att vi skulle anlända till Tallinn torsdag eftermiddag och mötas upp vid inseglingen av segelfartyget *Hoppet*.

Natthamn vid Odinsholm

Allan utnyttjade sina estländska kontakter för att höra sig för om vi kunde lägga oss på svaj över natten nära kusten i skydd av någon ö. Det var inte så många att välja på och valet föll på Osmussaare, på svenska Odinsholm. Ytterligare en båt som visade sig också skulle delta i festivalen hade sökt nattkvarter på samma ställe, estniska kustbevakningens *Kindral Kurvits*.

Torsdag förmiddag ägnades åt strandhugg på ön och därmed första stegen på estnisk mark, med hjälp av briggens gummibåt. Vi fördes iland fem i taget, tror det blev totalt fem vändor med gäster och besättning som fick en timme var för rundvandring på ön som var väldigt vacker, med mycket blommor och blommande buskar och med en unik kalksten som bara finns här efter estniska kusten, hela ön var uppbyggd i skivor lager för lager som en tårta!

Åter ombord hissades segel men med en väldigt svag vind fick vi också stötta med motordrift. Lunchen blev som sig bör strömming med delikata tillbehör, helt rätt mat till sjöss i solgasset.

En perfekt lunch till sjöss – strömming med tillbehör.

Hoppet mötte upp

På eftermiddagen under inseglingen till Tallinn välkomnades vi som planerat av galeasen *Hoppet*. Skeppet ägs av Estonian Historic Ships Union och Allan har naturligtvis varit inblandad i riggkonstruktionen.

Vi kom in på paradplats i gästhamnen efter Allans precisionsmanövrer, hur det nu gick till…

Fredag förmiddag förberedde vi gäster oss för rundvandring i Tallinn under ”Öppet skepp” men väntade först in det högtidliga öppnandet av marindagarna som förrättades ombord på briggen av den kvinnliga vice borgmästaren Eha Võrk efter

Förväntansfulla passagerare inför strandhugg på ön Osmussaare efter en natt på svaj.

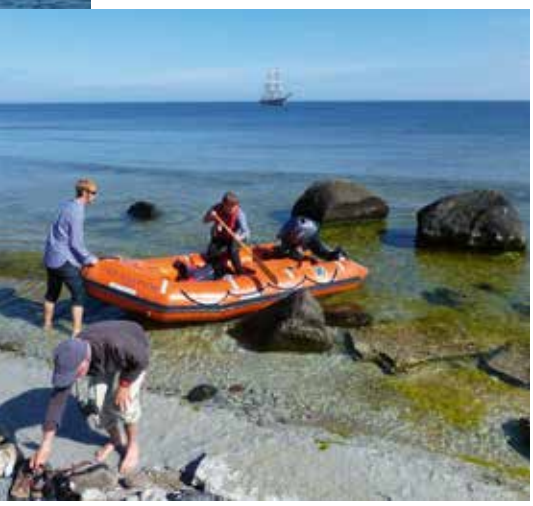

ett musikframförande och överlämnande av stadens vapen till Allan.

Tallinn – en intressant stad

Vi var sju gäster som bodde kvar på briggen under dagarna i hamn och hade en väldigt givande tid tillsammans med rundvandringar, museibesök, god mat och dryck samt trevlig samvaro i olika grupperingar. Tallinn har väldigt mycket att erbjuda på lämpliga promenadavstånd! En spännande historia med bland annat svenskt styre under 160 år, då under namnet Reval, och där gamla staden idag står på Unescos världsarvslista.

Briggens däck och innandöme trampades av cirka 10 000 besökare från fredag till söndag!

Vi lämnade Tallinn söndag eftermiddag med några nya gäster, en engelsk kvinna och ett par från Örnsköldsvik som avbröt sin minisemester i Tallinn för att kunna segla hem med oss i stället.

Genom Ålands fina skärgård

Vinden hade nu vänt, så vi hade östlig vind som var svag och mot måndagkvällen mojnade, varför Allan valde att gå genom den åländska skärgården under kvällen och natten. Vi såg säl vid flera tillfällen utanför finska Utö och en vacker skärgård i solnedgång.

Underbart att tillbringa tiden ombord på briggen med att se besättningen underhålla båten och göra konster i riggen, och få hjälpa till med segelsättning och trim genom att dra och justera tågen ibland. Eller stå till rors, umgås, förtära god mat, insupa havsluft och sen sova som en stock.

Havet var en grön sörja

Tyvärr fick vi också en förvarning om vad som var på gång mot svenska kusten när hela havet blev alldeles grönt i stället för blått. Sörjan var naturligtvis alger i stora sjok, som någon vecka senare dök upp vid ”mitt” bad i Årsta Havsbad.

Tisdag förmiddag hämtade vi upp en ny kapten utanför Kapellskär som skulle avlösa Allan. Vi gick hela dagen mestadels för motor den gamla skutleden, Husaröleden, genom innerskärgården. Åter i Stavsnäs 16:00 var det dags att mönstra av efter en underbart givande vecka med underbar besättning och väldigt trevliga gäster, ingen nämnd och ingen glömd!

Hälsningar och tack till alla som var med! ■

/Text och foto: Leif T Larsson

Estniska galeasen Hoppet möter upp utanför Tallinn för eskort.

Allan Palmer tar emot stadsvapnet av vice borgmästaren Eha Võrk.

På paradplats i Tallinns hamn.

Dagbok från Georg Stage

Vi fortsätter i detta nummer en bit i elevernas dagbok från skolfartyget, fullriggaren *Georg Stage*. Det är värt besväret med språket att få en inblick och därmed skapa sig en uppfattning om hur stark sjöfartskulturen står sig i vårt södra grannland. Som nämns i texten finns ytterligare en - större - fullriggare i Danmark, den statligt ägda fullriggaren *Danmark*. Även den med omfattande sjömansutbildning. Häng med! /red.

Kære søde dagbog, Uge 4

Det er 4. bakkes tur til at skrive dagbog, og vi har glædet os helt vildt. Vi er lidt bange for vi ikke kan hamle op med de forrige dagbøger, men vi gør vores bedste. Til jer der ikke ved det, så er der sat en præmie på højkant, for den bakke der laver den bedste dagbog.

En klog mand sagde engang: " Man bliver et produkt af sine oplevelser, derfor gælder det om at vælge de rigtige." Og det synes vi er så rigtigt, derfor vil vi ikke fortælle slavisk hvad vi har lavet i denne uge, men fortælle små solstråle historier og andre sjove fortællinger, der måske kan skabe et lille billede af hvad vi går laver.

Vi i 4. bakke var de første der fik æren af at besøge Diesel House. Vi sejlede som den eneste bakke med Mester i motorjollen, og fik derfor ikke ødelagt vores hænder af vabler, efter den lange tur i Københavns kanaler. Vi kunne derimod nyde udsigten og få en sludder for en sladder.

Der var ingen kaj vi kunne lægge til, så det endte med vi lagde til langs en høj mur. Her valgte Mester at kravle op, eller i hvert fald forsøge, da båden sejlede væk under ham, og han hang og dinglede i sin fine uniform. Til stor underholdning for os elever. Vi var dog så behjælpelige, og lidt bedre til at kravle op, og kunne få Mester op i god og tør behold.

Besøget på Diesel House var yderst lærerigt og fascinerende, da vi fik lov til at se den store B&W motor, der indtil 2003 var nødstrømsanlæg for København.

Det er dog ikke hver dag vi får sådan lov til at tage på museum, nej vi har brugt de sidste 6 hverdage ovre på teknikskolen. Her har vi svejset med Bjarne, både gas og elektrode og så har vi brugt 4 lange, varme, kedsomme, hårde, arbejdsomme dage på at file og mejsle. På teknikskolen er der den legendariske "fileKaj/brandKaj" og Arne, der har lært os den store verden inden for stål og metal. Helt sikkert noget vi vil tænke tilbage på med stor glæde og entusiasme. På billedet nedenfor kan i se fileKaj mellem Hanna og Frida.

For ikke at uddybe file- og mejsleforløbet, vil vi derimod gå i dybden i maden. Maden er jo en stor del her på skibet. Når maden bliver sat på bordet, kan det ikke gå hurtigt nok. På ingen tid er alle over fadende, for at nuppe maden før sin nabo. Masser af mad skal der til, og hurtigt nok kan det ikke gå, for anden portion skal jo også nås før opvasken kalder. Og hvilken luksus er det ikke at kunne sætte sig til bords tre gange om dagen og spise et velforberedt måltid.

Torsdag, 9. var en dag der skilte sig ud fra de andre. En af de dage, vi sent vil glemme. Her lavede vi nemlig redningsøvelser. Først sejlede vi væk fra vores faste plads og hen foran ubåden i søværnet, stedet hvor `stor vinkedag´ kommer til foregå. Så gik alarmen og alle skulle hen til deres post. På med overlevelsesdragten og derefter forskellige øvelser. Først ned i en flåde fra båden, en tørevakuering, derefter skulle vi to og to vende en flåde, hvis nu den f.eks. vender forkert i vandet når man udløser den.

Senere skulle vi springe i vandet fra skibet og svømme sammen på stribe hen til en flåde. I flåderne kan der i to af dem ligge 25 personer og en anden 16.

Det var sjovt at prøve først og fremmest at hoppe ud fra båden, men ikke mindst at få 25 mennesker i en knap så stor flåde til at få sin redningsvest af, pumpe bunden, tømme den for vand, tørrer den af osv. Og så sidde i flåden uden at vide hvor længe og få alle til at få det bedste ud af det hele.

Derfor var det vigtigt der blev hygget. Og det gjorde der så sandelig også med folke- og sømandsviser, læst højt fra bøger der var smuglet ned i redningsdragter, tisset (ja det kan også lade sig gøre) røget og ikke mindst sovet.

Den ene langsomme time tog den anden, og det endte med vi ca. sad der ude i 5 timer.

Da vi langt om længe blev kaldt ind, ventede der et bad og en to retters menu. Suppe til forret og lam og kartofler til hovedret. Guf.

Som I kan hører er dagene travle her på *Georg Stage* og det er ikke til diskussion. Trænge vilkår på toilettet og en hilsen under

Foto: Per Björkdahl

Ombord på den danska fullriggaren ***Georg Stage*** bedrivs årligen sjömansutbildning för 62 ungdomar mellan 17 och 22 år.
"Togten" – alltså utbildningsturen – varar från april till september och är en omfattande grundutbildning för sjömän.
Sjöfartsskolan ombord är en av fyra i Danmark som utbildar sjömän och sjöbefäl. ***Georg Stage***, som är det andra fartyget med samma namn ägs och drivs av en stiftelse som grundades redan 1882. Läs mer om ***Georg Stage*** och utbildningen på: www.georgstage.dk

Matilda Dagberg, suppleant i föreningsstyrelsen, är en av flera i Tre Kronor af Stockholms besättning som har seglat Georg Stage.
Matilda gick utbildningen 2013. Det är Matilda som ordnat att vi fått tillstånd att publicera dagboken.

hele forløbet på kummen fra alle sider. Ned i lortetanken og forstå at den skal tømmes, såvel som tarmen. Køjerne vælter rundt klokken 22 og man er aldrig hurtig nok til at få den op… Piber som puster med røg rundt på dækket og messing som bliver pudset med sved og tårer. Men når landlov kommer, bliver der sparket øl i nakken og ultimativ råhygge. Sømandsviser på det lokale værtshus og dans på bordet. Holmens færge som elsker *Georg Stages* elever og de forstår stadig ikke at også vi skal betale for tur. Københavns gader som flyder i hænderne på ustyrlige og fortabte sømænd og damerne falder med glæde for de pæne uniformer. Vi har det godt og mønstre med et smil søndag aften og et kæmpe savn til hængekøjens bløde former og besætningens toner. Vi er her og havet er næsten uendeligt.

Nu vil vi slutte af for denne gang, selvom vi kunne blive ved. Der er meget at fortælle fra vores lille og forunderlige verden her på *Georg Stage*. Men vi håber i har nydt dagbogen for denne gang. Vi glæder os til at se jer på stor vinkedag d. 15.

Til sidst er der ikke mere tilbage end at sige "Livet er ikke det værste man har og om lidt er kaffen klar". Ha´ det nu rigtig godt landkrabber.

De kærligste hilsner, 4. bakke: Sandy, Inu, Benjamin, Morten, Simon, Sara, Amalie, Lau, Nils, Rasmus og Hannah.

Dagbog, uge 5

Mandag d. 13

Det var nogle forventningsfulde, glade elever der mødte tilbage på skibet den 13. Maj. Med forårskriller i maven efter vores sidste orlov i København, stod vi nu ansigt til ansigt med de sidste dage på holmen og starten på det rigtige togt. Det var ugen vi alle havde ventet på, der skulle til at begynde. Det betød selvfølgelig også at der skulle lægges den sidste hånd på vores fine skib. Til dette, fandt vi hurtigt ud af, mente besætningen, at vi skulle bruge et godt lag knofedt. For messingen, ja den skulle nemlig skinne.

Det viste sig at være et mere omfattende projekt end vi ellers havde regnet med, og der blev lavet flere kreative lege og sange, for at gøre det lidt ensformige arbejde lidt mere spændende. Men pænt blev det. Endda så pænt at vi ikke kunne lade være med at sidde inde på kajen og beundre vores arbejde i pauserne.

Hen mod eftermiddagen begyndte de tunge skyer at trække sig op rundt om holmen. Og de indeholdte til vores store skuffelse regn. Regnen betød nemlig at alt messingen mistede sin glans. Vi blev dog trøstet med løfter om at det ikke var helt spildt arbejde, da det ville være meget nemmere at pudse op næste gang.

Skuffelsen kunne dog ikke helt skjules.

Vi kom dog alle på helt andre tanker, da vi om aftenen blev inviteret på fint besøg på skuespillerskolen, hvor vi fik lov til at se forpremiere på deres eksamensprojekt. Det var enormt fedt at se deres fortolkning af Hamlet, og samtidigt få tankerne kastet langt væk fra hængekøjer, bølger, bakstørn og rengøring.

Tirsdag d. 14

Det var en lidt anderledes dag der ventede på os da vi om morgenen, trætte krøb ud af køjerne 6:30. Det regnede lige så stille, og dagen bød på kultur, både på den ene og den anden kant. Vi fik først en rigtig fin gennemgang af hvordan det havde været at være sømand igennem tiden. Det fik lidt vores vilkår sat i perspektiv, da vi hørte om sønderknuste øre af kanonskud og dørke malede røde, for at skjule blodet under kampene. Det har virkelig været nogle seje mænd der dengang har taget livet til søs.

Senere på dagen fik vi lov til at komme op og se Helles værk på mastekranen. At gå op igennem den gamle bygning og se alle de forskellige gamle håndværk, og det kæmpe stykke arbejde der har været i at restaurere bygningen, var enormt lærerigt. Samtidigt fik vi lov til at høre hvor besværligt alting var blevet, da de der skulle lave den, ikke havde fået lov til at vedligeholde den på sømandsmaner; med fri klatring og faldsikring men skulle gøre det med stillads.

Alt i alt en dejlig dag, hvor tankerne dog mest kredsede om morgendagens afsked, spænding og forventning. Dog er der ingen rejse der kan begynde uden proviant, så den skulle der også lige være plads til at få ombord.

Onsdag 15.

Ikke et øje var der tørt da vi stod 63 elever med Håkon i spidsen og sang Shanti så lungerne var ved at sprænges. Solen skinnede, fuglene pippede, familier og venner var mødt op fra nær og fjern for at se os sejle af sted. Og af sted kom vi da også. Stolte stod vi og sang vores nylærte Shantier, der handler om hjemlængsel, kærester og druk, i det vi for første gang følte os som rigtige sømænd og - kvinder på vej ud i verden.

Også sejlsætningen gik som den skulle, til glæde for både os og tilskuerne på holmen, med den perfekte andel hektisk råben fra dækken, grin og nervøse smil. Endelig var vi af sted.

Sejlene spillede flot i vinden og vi fik for første gang lov til at øve hvordan man braser bak, (altså standser skibet for sejl). Ellers var det spændingen over at vi skulle lære alle de nye rutiner og at alle de nye fag skulle til at begynde.

Nu startede det for alvor, fysiske vagter, som at være udkig, Ordonans (stik-i-rend-dreng), bjærgmærs (holder udkig efter mand over bord) og ikke mindst rorgængeren. (Og der var næppe nogen der kunne føle sig fri for at føle sig lidt som en pirat, når de for første gang stod med roret i hånden.)

Vi var nogle nået trætte elever der så efter vores køjer den aften, men vi skulle bare vide...

Torsdag d. 16

Så meget nyt man hele tiden kan lære sig på havet. I dag var det første dag med sejl træning i Isefjorden, og det er noget man får ømme fingre af! En meget hektisk morgen, med masser af sejlsætning og tovtrækning. Alle blev vi en smule forvirret og forpustet, da vi prøvede at følge med i hvornår vi skulle gøre hvad. Så var det pludselig det ene tov, og så lige det næste sekund et andet. Men efter et forsøg eller to, så vi til vores lettelse at besætningen så tilfredse ud, og at skibet da også vendte.

Da vidste vi, at vi havde fået gennemført vores første stavvening. Og det skulle bestemt ikke blive den sidste.

Dagbok från Georg Stage, fortsättning...

Det var et meget træt skifte der brugte eftermiddagen på de første undervisningstimer til søs. Igen var det et glædeligt gensyn med vores køjer.

Fredag 17.

Fra morgenstunden blev vi introduceret til en alternativ workout for søfolk. At hive ankeret op. Det blev grebet an med høj sangstemme og entusiasme, i det vi begyndte at gå i spillet. Dog kom det som en overraskelse for de fleste hvor langt denne ankerkæde var, og at der skulle mere end en shanti til, for at få kæden op. Det skabte masser af grin og glade elever med sådan en lille frisk løbetur.

Resten af dagen blev brugt til at lære en ny manøvre, at lære skibet endnu bedre at kende, og blive endnu bedre til at løbe efter de rette tovender på det rette tidspunkt. En disciplin der går bedre dag for dag.

Lørdag 16.

Lørdag bestod af alt godt fra havet, lidt blandede manøvre og undervisning. Vi var møre og trætte efter en lang dag. Dog fik vi lov til at nyde den smukke sol, under fartøjstjenesten. Der var der lidt håb om is i Hundested og bade ture der desværre ikke blev til andet end drømmerier. Nu var der jo heller ikke så langt til Gilleleje.

Søndag 17.

Gilleleje blev mødt af en flok glade sømænd, da vi ville påvise at et syngende skib er et glad skib. Og det kunne der i hvert fald ikke herse noget tvivl om. Vi blev mødt af glade lokale, som var begejstret for at byde os velkommen, så de havde bådet arrangere ro konkurrence, sightseeing, og besøg på det lokale fyr.

Det var vidst med lidt stolthed i stemmen at vi kunne sige at de lokale fiskere kun vandt med en bådslængde, (og så var det jo for øvrigt også nogle helt andre både end hvad vi var vandt til.) Ellers gik eftermiddagen med åbent skib, og mon ikke der også blev tid til en enkelt øl på havnen.

Tak for en dejlig uge. 5 Bakke: Ronja, Kasper, Thor, Toke, Tomas, Trine, Siv, Rasmus, Jess, Christian, Ida.

Dagbog, togt uge 6

Som rosinen i pølseenden vil 6. Bakke nu fortælle vores dagbogslæsere om den hidtil mest spændende uge i *George Stages* historie.

Mandag d. 20- 05-13, Vinkedag 2.0

Gilleleje har forstand på gode landlovsfaciliteter. Der blev handlet skabsproviant til samtlige numre i 1. og 2. skifte, mens vi i 3. skifte blev og gjorde rent. Da skibet skinnede igen efter den forrige dags besøg, blev gangvejen atter åbnet for Gillelejes befolkning, som vi må sige, har en god smag for attraktioner. Over gangvejen passerede 661 Gillelejere mellem kl 0900 og 1100. Antallet af spørgsmål omkring vores sovefaciliteter var tilsvarende.

Efter middagen blev trosserne smidt og de 661 besøgende havde alle inviteret deres venner og familie til at medvirke i endnu en brillerende vinkende afsked 2.0. Denne gang med en afskedssalut af et overvintret kanonslag.

Vores opmærksomhed blev hurtigt trukket fra de skønne piger på Gilleleje--havn til den tidligt igangværende brandrulle, der foretages efter hvert havnebesøg fremover.

Ellers foregik dagen mod vinden, for motor, til ærgelse for alle ombord. Samtidig var glæden stor, da vi for første gang i togtet var så langt fra land, at det var ude af syne.

Den første nattevagt til søs blev meget stille, da der hverken var sejl eller andet end Anholdt vindmøllepark at se.

Tirsdag d. 21-05-13
To mænd og en cykel

Formiddagen forløb med ankomst til Frederikshavn flådestation med en knapt så brillerende modtagelse, som vi ellers havde vænnet os til. To mænd og én cykel fra naboliggeren, Skoleskibet *Danmark*, tog pænt i mod os og vores trosser.

Aftenen forløb raskt med volleyball på flådestationens sportsbane for både besætning og elever, det var skægt at være sammen i andre omgivelser. Vi er begyndt at kende hinanden utroligt godt, på godt og ondt. Vi føler os mere og mere hjemme på banjerne, hvilket til tider resulterer i små diskussioner.

Onsdag d. 22-05-13, Skum-intro m.m.

Mens 1., 2. og 3. bakke havde eksamen i tegningslæsning ombord på skibet, smuttede 4., 5. og den fedeste bakke på brandskole lidt nord for den store havneby. I det triste regnvejr var vi til at starte med positive over at skulle sidde inde og høre om brandteori. Vi skulle dog hurtigt ud og lege med ild og regnen røg ud af fokus, da vi blev iført orange teletubbie--dragter og så den dødbringende og farlige ILD!

Efter den sidste tændstik var strøget var vi alle sorte af sod og glædede os til et bad. Vi blev positivt overraskede af brandskolens

Foto: Per Björkdahl

badefaciliteter, da deres tryk varede uendeligt. Da vi kom tilbage til skibet regnede det stadig, og vi fik lov til at nyde landloven i vores smukke orange regntøjssæt. Derved blev orange det nye sort i Frederikshavn. Der blev købt fiskestænger og andet grej, før fælles aftenskafning på restaurant 2--takts -- efter hovmesterens anbefaling. Aftenen slutter dramatisk med et 112 opkald, da vi ser en lettere påvirket dame falde om foran det lokale bodega.

Torsdag d. 23-05-13, Eksamensdag

Lige fra morgenstunden fik vi overstået den første eksamen på *Georg Stage*, nemlig tegningslæsning. Efter en veloverstået skriftlig eksamen fyldt med tegneri og andet sjov, tog vi over og besøgte det famøse orlogsskib/dræbermaskinen *Absalon*. Det skal siges at der er forskel på forhold ombord på forskellige skibe (de har mere end tre tryk i badet).

Desuden fik vi lov til at låne deres vaskerum og der blev fyret vasketøj gennem de centrifugerende maskiner, mens der ombord på *Georg* blev udført vedligeholdelse af de flittige elever.

Det første af to nye medlemmer der skulle med inden afgang ankom, blev saltet og hængt op i fortoppen, hvor fra vi kan glæde os til saltede bøffer.

Aftenen forløb igen med volleyball og humøret var højt, selv ved den ellers langsommelige landgangsvagt.

Fredag d. 24-05-13
Shetland here we come!

Vi lagde ud med et besøg ombord på vores kollegaskib, Skoleskibet *Danmark*. Besøget gjorde det klart for mange af os, hvor forskellige to ellers umiddelbart ens skibe kan være. Forholdet mellem *Georg Stage* og Skoleskibet *Danmark* er som forholdet mellem danskere og svenskere.

Lige op over afgang fik vi vores sidste passager – vores 1. hjælpsdame – samt en hel del proviant (der primært bestod af slik til den nyåbnede slob-kiosk) ombord. Så smed vi trosserne og vores tur over Nordsøen begyndte for real. Vi var dog ikke nået langt fra havnen før bjærgningsalarmen lød og vi skulle afprøve bjærgningsproceduren i vores nye flotte redningsdragter. Luksus.

Lørdag d. 24-05-13
Rendestensbesøg 1.0

Der var undervisning i førstehjælp med den nyankommende underviser i førstehjælp. En standhaftig dame, der kunne stå med en tus i den ene hånd og en pøs i den anden. Undervisning og søsyge er en hård og sej kombination. En god oplevelse at få *Georg* på Nordsøen for de fleste, men der blev dog bestilt et voksende antal billetter til rendestenen.

Søndag d. 25-05-13
Rendestensbesøg 2.0

Der var purring 2 for 3. skifte kl. 0000 – den sædvanlige nattevagt skulle til at begynde. Troede vi. I stedet står vi op til den hidtil vildeste forestilling med 2/3 af 3. skifte på knæ i rendestenen. Det kan vist godt påstås, at *Georg Stage* opholdet blev kraftigt revurderet lige i det øjeblik. Vi havde dog seks stærke, der klatrede til tops og bjærgede sejl og fik delt nattens varme grød ud oppe fra brammen. Heldigvis overlevede vi jo alle nattevagten med lidt stiv kuling og kom til køjs igen – med eller uden pøs. Næste morgen havde vi det ikke bedre. De søsyge sad side om side og kunne holde om hinanden mens de ofrede deres egen føde til havguden Neptun, som fuglen der fodrer sine unger. Der var ikke meget optimisme at spore på denne dag, lidt syd for Norges kyster. Det bedste var at alle sad i samme båd.

Det skal dog tilføjes at vi er kommet ud på den anden side stærkere end nogensinde, men savner stadig vores mødre.

Spand på skibsk. Vækning på skibsk.

Slut. ■

LITEN ORDLISTA:

vedligeholdelse – underhåll
vabler – blåsor
bakke – backlag
sludder for en sladder– "snacka lite skit", skvallra lite
fileKaj – filar-Kaj (Kaj är namnet på filarexperten)
uddybe – fördjupa
nuppe – norpa, sno
nabo – granne (bords)-
flåden – flotten
travle – upptagna, man har fullt upp
knofedt – putsmedel
skuffelsen – besvikelsen
skuespillerskolen – teaterskolan
ordonans (stik-i-rend-dreng) – ordonnans, löpare
ro konkurrence – Roddtävling
rosinen i pølseenden – russin i kakan, kronan på verket
gangvejen – Landgången
flådestation – Örlogsbas, marinbas
slob-kiosk – slabbkistan (kiosken ombord)
standhaftig – pålitlig, ståndaktig
tus – tusch, tuschpenna i detta fall whiteboardpenna
pøs – hink, pyts
rendestenen – rännstenen, ränna längst ut på däck

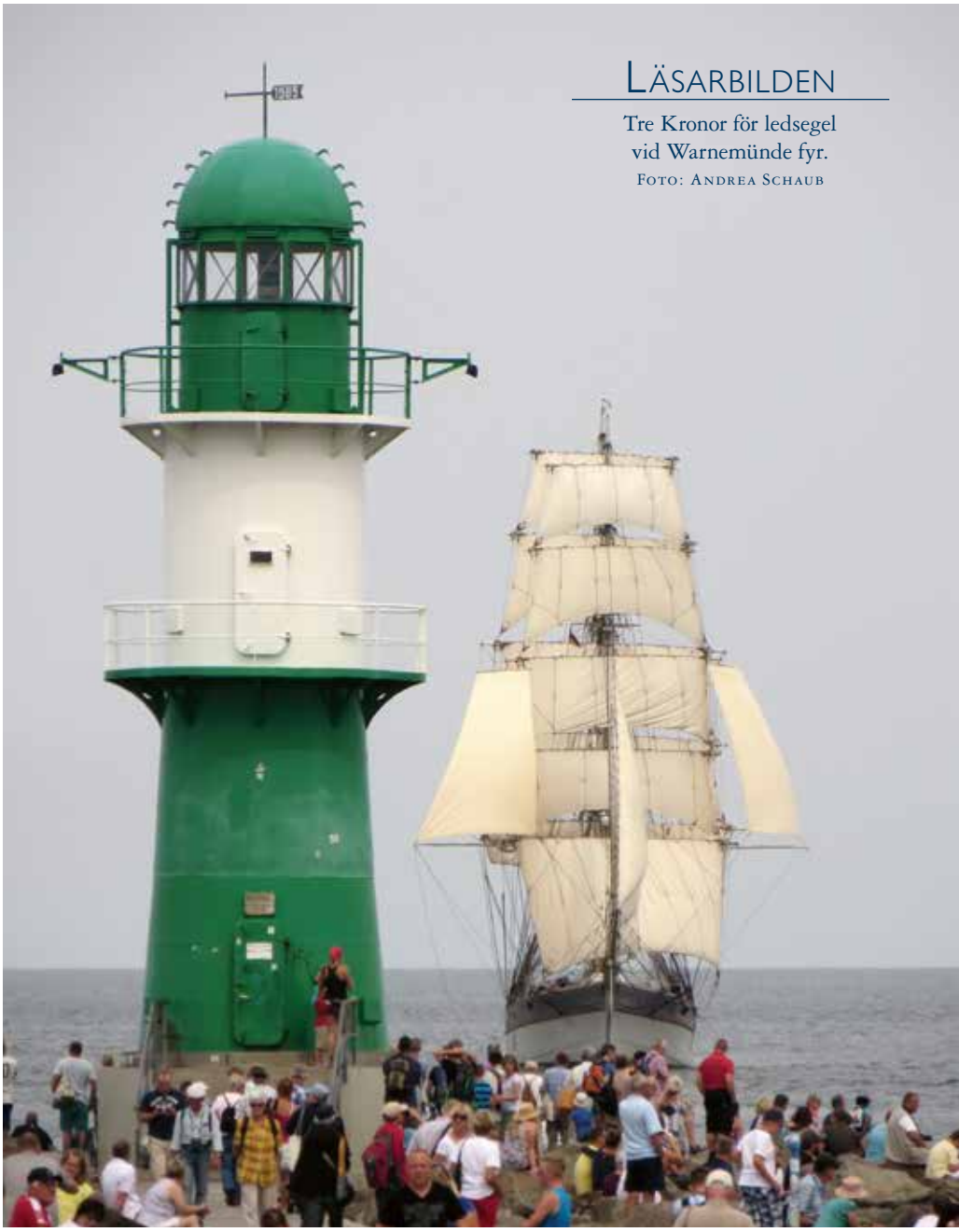

LÄSARBILDEN

Tre Kronor för ledsegel vid Warnemünde fyr.
FOTO: ANDREA SCHAUB

Ledsegel i Rostock

En av våra trevliga passagerare i Rostock, **Andrea Schaub** från Schweiz tog bilden ovan när *Tre Kronor* passerade mynningen på floden Warne – alltså Warnemünde. Förutom att vi tillhörde den tredjedel av fartygen i festivalen som faktiskt seglade så passade vi i tjänlig vind även på att segla halvägs in till Rostock med ledsegel satta. Det är sex – sju nautiska mil in till stan och vår förtöjningsplats.

Andrea tyckte briggen var så vacker att hon och hennes vänner bokade plats på en segling dagen efter. Några veckor senare kom nedanstående brev med mail tillsammans med bilder. ■

/PER BJÖRKDAHL

Andrea (till vänster) på däckshustaket med sina kompisar.

Hello Tre Kronor
Here are the pictures I promised!
Thank you again for the nice turn with your beautiful ship in Rostock.

We really enjoyed the day out on the sea, between all the ships and far away from the loud party in Rostock harbor.
Maybe we can join you once a little bit longer on deck. Hope to see you again in Rostock rising the sailing ship-fans there.
All the best and greetings from Switzerland
Andrea Schaub

En perfekt stöt måttad av matros Ira Glad knuffar ledigt bort två motspelares bollar.
.

Skeppskock John har valt specialklubba och satsar på att skruva in bollen.

Skeppsgolf

En sällsynt förekommande gentlemannasport i alla prominenta segelfartyg. Klädsel: proper. Språk: vårdat. Inleds med afternoon tea på fördäck. Därefter genomgång av regler och bana. Banan består vanligen av tre – fyra ”hål” samt en waypoint som måste passeras. En golfboll eller snarare puck skjuts med klubbor – de på däck vanligaste redskapen. Lägst antal slag vinner. ■ /Per Björkdahl

Domaren för noggrant protokoll.

Spelarna med sina caddies – klädda i besättningsfinskjortor.

Spelstilarna är högst varierade.

Fortsatt jakt på läkemedel

Initiativet Hållbara Hav fortsätter jakten på läkemedelsrester i Östersjön. Efter förra årets uppmärksammade fynd av läkemedelsrester i vattenprover tagna mitt ute på Östersjön har Hållbara Hav fortsatt med provtagningar från *Tre Kronor* på fler platser under 2014. När seglingssäsongen avslutats överlämnades årets vattenprover till Berndt Björlenius forskare och projektledare på KTH.

Analyserna som sker vid Umeå universitet beräknas klara under våren 2015. I år har proverna hämtats från Visby, Oxelösund, Tallinn, Hanöbukten, Helsingborg, Rostock och Gdynia.

Proverna överlämnades av Göran Lindstedt, vd för Briggen Tre Kronor och Initiativet Hållbara Hav samt Allan Palmer, kapten på *Tre Kronor af Stockholm*.

Problem på sikt

Än så länge är inte de uppmätta halterna så höga att man kan förvänta sig någon biologisk påverkan men det som resultaten tydligt visar är att läkemedel är oerhört svårnedbrytbara ämnen. De läkemedel som vi släpper ut idag kommer därför att finnas kvar under mycket lång tid samtidigt som mer och mer tillförs varje år.

Ny teknik kan rena minst 93 procent av läkemedlen

Dagens reningsverk är utvecklade för att ta hand om närsalter som kväve och fosfor och i dagsläget släpper de igenom upp till hälften av de läkemedel som finns i avloppsvattnet. Teknik som är under utveckling visar dock att det finns möjlighet att rena bort stora delar av läkemedelsresterna. Berndt Björlenius leder ett projekt där man i en mobil testanläggning provar olika metoder.

I huvudsak arbetar man med ozon och aktivt kol och resultaten pekar på att man bör kunna nå en reningsgrad på minst 93 procent. Försöken har i första hand utförts vid Käppalaverken. Testanläggningen kommer att provas vid flera olika reningsverk.

Det land som ligger längst fram idag är Schweiz där man redan börjat bygga en anläggning i full skala. ■

/Sture Haglund

Luftvärmepumpen på plats

När *Tre Kronor* fått sin vintertäckning klar monterades luftvärmepumpen på plats. Tack vare den kan vi hålla salongen och stora delar av fartyget uppvärmt utan att bränna olja i onödan. Panasonic har sponsrat med en pump för fartyget och en för konferenslokalen i Kolskjulet och Luftmiljöbutiken hjälper oss varje år att montera den.

I år var det Jan Ekman och Jonas Elvestad som fick den äran. ■

/Sture Haglund

Buckla även i år

Tre Kronors besättning kammade även i år hem en pokal. Priset ”The Most Musical Crew of the parade” delades med *HMS Falken* när Staden Gdynia firade 40 års jubileet som arrangör av The Tall Ships´ Races. Till vänster vår matros Josef Huld som anförde *Tre Kronors* vikingar och trälar. Medan *Falkens* besättning mest sjöng snapsvisor framförde våra vikingar främst den kända Uuuhka Schaaackkaa... ■

/Per Björkdahl

B POSTTIDNING

SVERIGE
PORTO
BETALT

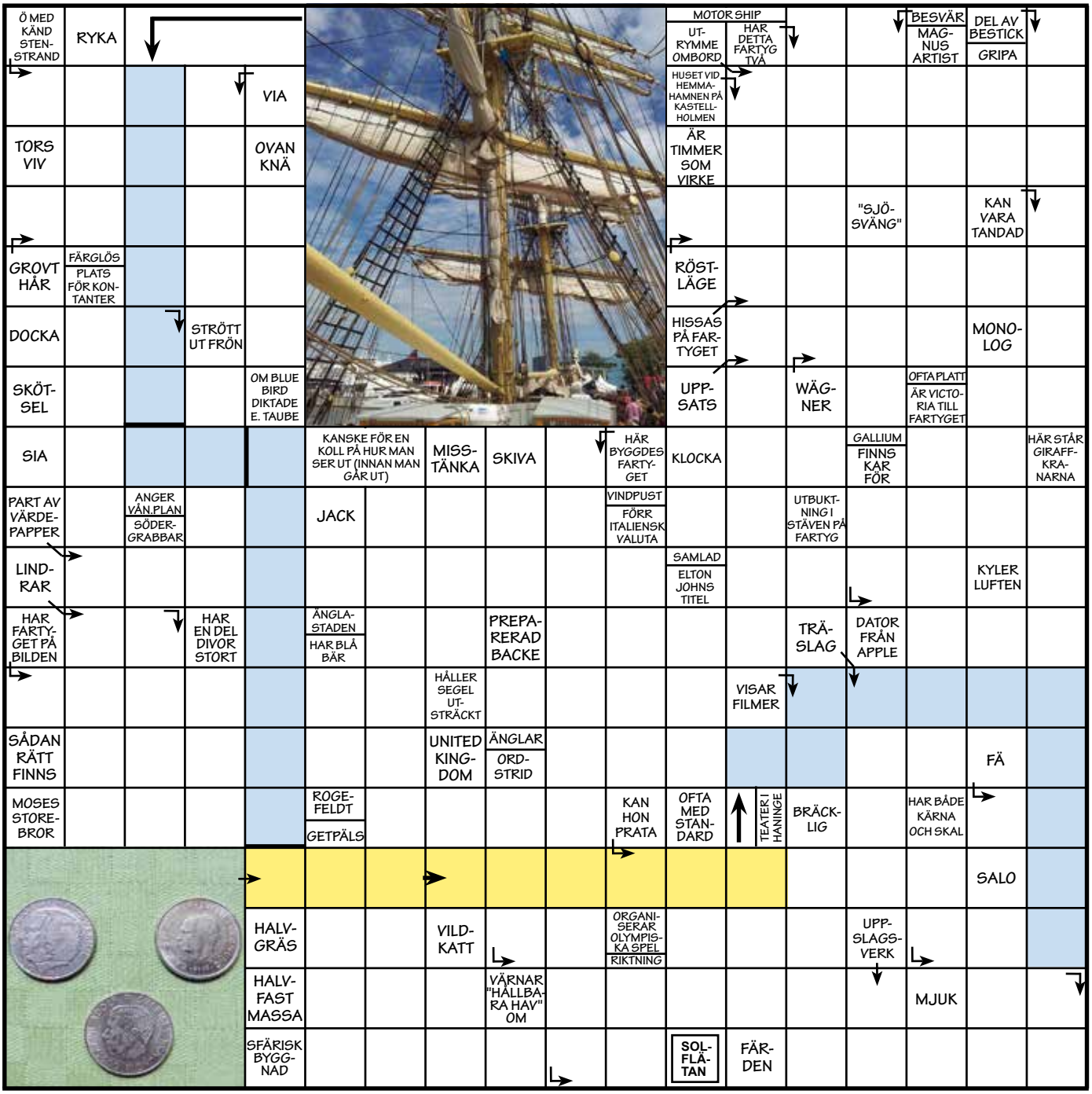

Konstruktör: Ulrika Ressar, Solflätan

Lös briggenkrysset och vinn en dagsegling!

Korsordskonstruktören Ulrika Ressar fick en örn- och sälsegling i present förra året. Det blev en fin segling med både sälar, havsörn och frisk vind. Det gav mersmak, så i somras besökte Ulrika *Tre Kronor* i Tallinn. Seglingen och det nya besöket ombord gav henne inspiration till detta trevliga korsord. Och nästa år ska Ulrika ta med sin man på segling med *Tre Kronor af Stockholm.*

Skicka in rätt svar – de skuggade textfälten och en kort motivering, max 20 ord, varför *Tre Kronor af Stockholm* är bäst.

Svaret vill vi ha senast 12 januari 2015!

Med vanlig post: Briggenbladet, Föreningen Briggen Tre Kronor, Örlogsvägen 11, 111 49 Stockholm.

Med e-post: bladet@briggentrekronor.se **Ange namn, adress, telefon och medlemsnummer!**

Vinnaren meddelas i nästa nummer av Briggenbladet.